

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, 3. december 2024

Orientering nr. 20/2024

Færøerne og Rusland fornyer fiskeriaftale for 2025

Færøerne og Rusland indgik den 28. november 2024 aftale om udveksling af fiskekvoter for 2025. I substansen er der stort set tale om en videreførelse af aftalen fra 2024, idet kvoterne dog er reduceret som følge af, at de samlede kvoter er reduceret af hensyn til fiskebestandene. I aftalen undtages det fælles færøsk-britiske havområde fortsat, således at russiske fiskeskibe ikke har adgang til fiskeri i området. Som hidtil vil de i alt 29 russiske trawlere, som er omfattet af fiskeriaftalen, have tilladelse til at anløbe færøske havne, dog kun hvis det sker i direkte forbindelse med fangst i medfør af aftalen. Pressemeldelse af 28. november 2024 fra Landsstyreområdet for fiskeri- og infrastrukturansliggender i oversættelse til dansk er vedlagt som bilag.

Forud for forhandlingerne med Rusland rådførte landsstyret sig med Lagtingets Udlandsudvalg. Formand for udvalget Bjarni Hammer (Javnaðarflokkurin) udtalte efter Udlandsudvalgets behandling af sagen, at han havde stemt for at indgå i forhandlinger med Rusland om fornyelse af aftalen.

Mens spørgsmålet om for eller imod et forsat fiskerisamarbejdet med Rusland har fyldt i den offentlige debat og blandt politikere i efteråret, har der senest været fokus blandt politiske kommentatorer på Javnaðarflokkurins holdning til fiskerisamarbejdet med Rusland, herunder ifm. valgkampen til lagtingsvalget i 2022, hvor partiet tog afstand fra et forsat samarbejde.

Op til landsstyrets beslutning om at forny aftalen udtalte lagmanden til KVF den 25. november 2024 om dette spørgsmål bl.a., at Javnaðarflokkurin ikke har ændret holdning i sagen, men at der er et flertal i Lagtinget, som ikke ønsker at opsigte fiskerisamarbejdet med Rusland. Den realitet anerkender Javnaðarflokkurin og arbejder på den baggrund sammen med andre partier for at minimere samarbejdet med Rusland i størst mulig udstrækning. Det har bl.a. betydet, at Færøerne følger EU's sanktioner mod Rusland, har indført omfattende havnelukninger for russiske skibe, har undtaget russisk fiskeri i det fælles færøsk-britiske området, og at eksporten til Rusland er reduceret betydeligt.

Forholdet mellem Færøerne og Rusland under lup

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) har den 22. november 2024 udgivet analysen ”Fra Krim til Kyiv”. Analysen beskæftiger sig bl.a. med Færøernes fiskeriaftale med Rusland i historisk og økonomisk perspektiv, med det økonomiske forhold i øvrigt mellem Færøerne og Rusland, herunder som følge af sanktionerne mod Rusland, samt med Ruslands strategi for Arktis og Nordatlanten. Analysen er under oversættelse til dansk.

Analysens hovedkonklusioner er bl.a.:

- Det vurderes, at fiskeriaftalen med Rusland giver underskud i 2024 – baseret på fremskrivninger af tal for resten af 2024. Årsagen er en reduceret torskekvote (for Færøerne) i Barentshavet og den høje pris på makrel (som kommer Rusland til gode).
- Færøsk handel med Rusland er reduceret meget siden den russiske invasion i Ukraine. Det vurderes, at 7 pct. af den samlede færøske eksport går til Rusland i 2024, svarende til en værdi på ca. 800 mio. kr. I 2017 gik ca. 29 pct. af den samlede færøske eksport til Rusland.
- De færøske sanktioner mod Rusland kan mærkes i de dele af industrien, som udbyder varer og tjenester til den russiske flåde.
- Der er ikke udsigt til et forbedret forhold mellem vestlige lande og Rusland i de kommende år. Samtidig har Arktis stor strategisk betydning for Rusland. Disse interesser omfatter også Færøerne og Nordatlanten. Færøerne bør derfor udarbejde en langtidsstrategi for ruslandspolitikken, som tager højde for Ruslands udenrigspolitiske kurs og strategiske og maritime interesser, der er vedkommende for Færøerne.
- Den verdenspolitiske udvikling betyder, at det til stadighed bliver sværere for Færøerne at forblive neutral og holde sig uden for forsvarspolitiske alliancer.
- Fokus på sikkerheds- og forsvarspolitik betyder også, at kompetencefordelingen mellem Færøerne og Danmark kommer under pres. Områder, som Færøerne har overtaget, får i højere grad en sikkerhedspolitisk dimension, fx telekommunikation, handel og fiskeri.
- Skillelinjen mellem politik, handel og sikkerhed bliver mere utydelig i international politik. Geopolitiske og økonomiske interesser smelter i større grad sammen, og idealet om frihandel er i en vis udstrækning erstattet med idealet om nationaløkonomisk sikkerhed og national, økonomisk selvstændighed. Dette giver udfordringer for lande som Færøerne, som har en åben økonomi, og som er afhængig af eksport.

Ny færøsk regulering af tiltag som følge af krigen mod Ukraine

Landsstyret ønsker løbende at følge EU og andre ligesindede landes sanktioner mod Rusland og Hviderusland som reaktion på angrebskrigen mod Ukraine og har ajourført sin bekendtgørelse herom med virkning fra den 21. november 2024. Som noget nyt defineres de tiltag, som er tilladt, nu positivt i bekendtgørelsen og dens bilag, fx en række forskellige varer. Alle andre tiltag er forbudt. Formålet med denne tilgang er at gøre reglerne klarere og enklere at administrere, herunder ved indførelse af nye tiltag.

Landsstyremand for udenrigs- og erhvervsanliggender Høgni Hoydal udtalte den 20. november 2024 til KVF bl.a.: *”Dette er en samlet bekendtgørelse om, at Færøerne følger alle de sanktioner, som EU indfører – og i stor udstrækning også USA, Storbritannien og Canada. Hvis noget bliver forbudt, fjerner vi det fra listen.”* I forhold til kompetencespørgsmålet mellem Færøerne og Danmark ift. sikkerhedspolitik udtalte landsstyremanden: *”Når sikkerhedspolitik kommer ind, går demokratiet ofte ud. Og det er jo hændt på flere områder, at danske myndigheder, som man kunne regne med, siger, at nu er alt sikkerhedspolitik. Der er noget, der hedder produkter med dobbelt anvendelse, hvor man skal sikre sig, at de varer, som man nu en gang har samhandel om, ikke kan benyttes til krigsformål. Og her er der opstået tvivl om, hvem der har kompetencen. Med dette har vi nu også løst det problem.”*

Nye tal om færingers udvandring

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) har i november 2024 offentliggjort tal, som viser de demografiske udfordringer for Færøerne som følge af udvandring, der især er stor blandt unge færinger, som rejser til udlandet for at uddanne sig. I tyverne bor ca. 40 pct. af hver generation uden for Færøerne og kun ca. halvdelen vender tilbage. Det betyder, at ca. 20 pct. af hver generation nu bor uden for Færøerne.

Tallene viser desuden, at antallet af færinger med en kompetencegivende uddannelse, der er registreret i Danmark, er steget med ca. 3.600 siden år 2000. Ca. en tredjedel af disse personer er uddannet inden for sundhed- og omsorgsområderne, som er de største grupper blandt udlandsfæringer med en dansk registreret uddannelse. Størstedelen af disse personer er kvinder. En række fagpersoner påpeger, at der er stor efterspørgsel efter netop uddannede inden for sundhedssektoren på Færøerne, og at efterspørgslen kun vil stige. Emnet fylder i den offentlige debat, hvor der generelt er enighed om, at der er behov for politiske tiltag med henblik på, at få unge færinger til at uddanne sig på Færøerne eller vende tilbage til Færøerne efter endt uddannelse i udlandet.

Samfundsøkonomiske nøgletal for Færøerne

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) har i løbet af november 2024 offentliggjort følgende samfundsøkonomiske nøgletal for Færøerne:

- Færøerne havde i 2023 et overskud på betalingsbalancen på ca. 1,3 mia. kr., hvilket er en stigning på godt 100 mio. kr. ift. 2022.
- Færingers nettoformue i udlandet var i 2023 på ca. 5,1 mia. kr. I 2022 havde færinger en nettogæld i udlandet på ca. 2,5 mia. kr.
- Eksporten af fiskevarer faldt i værdi med godt 1 mia. kr. i perioden oktober 2023 til og med september 2024 sammenlignet med samme periode 2022-2023, svarende til godt 8 pct. Eksporten af laks, torsk og foder er steget, mens eksporten af andre fiskevarer er faldet.
- Værdien af importen faldt med ca. 833 mio. kr. i perioden oktober 2023 til og med september 2024 sammenlignet med samme periode 2022-2023, svarende til godt 7 pct. Faldet stammer hovedsageligt fra en lavere værdi på brændstof, som følge af lavere priser, og skibe.
- Arbejdsløsheden på Færøerne blev i oktober måned 2024 målt til 0,8 pct., hvilket er samme niveau som i oktober 2023. Ledigheden er lavest i gruppen 16-24 år med 0,6 pct. og højest i gruppen 25-34 år med 1,3 pct.

Finanstilsynets inspektion af Betri Banki og Suðuroyar Sparikassi

Finanstilsynet var i maj 2024 på inspektion i P/F Betri Banki og i Suðuroyar Sparikassi.

Vedrørende *Betri Banki* vurderer Finanstilsynet i sin redegørelse af 21. november 2024, at bankens iboende risiko for at blive brugt til hvidvask eller finansiering af terrorisme er høj. Banken har fået et påbud om bl.a. at gennemføre kundekendskabsprocedurer, når en kundes relevante omstændigheder ændrer sig. Betri Banki har taget Finanstilsynets redegørelse til efterretning og oplyser i en pressemeddelelse den 2. december 2024, at banken er begyndt at løse påbuddet. Finanstilsynets redegørelse kan læses [her](#).

Vedrørende *Suðuroyar Sparikassi* vurderer Finanstilsynet i sin redegørelse af 21. november 2024, at sparekassens iboende risiko for at blive brugt til hvidvask eller finansiering af terrorisme er medium-høj. Sparekassen har fået påbud om at revidere sin politik på hvidvaskområdet, så politikken tager udgangspunkt i sparekassens risikovurdering, at bl.a. gennemføre kundekendskabsprocedurer, når en kundens relevante omstændigheder ændrer sig, at have forretningsgange for løbende ajourføring og udføre interne kontroller med, at ajourføringen bliver gennemført, samt at dokumentere undersøgelserne af automatiske alarmer tilstrækkeligt. Suðuroyar Sparikassi har taget Finanstilsynets redegørelse til efterretning og oplyser i en pressemeddelelse den 28. november 2024, at de nødvendige justeringer er sat i værk. Finanstilsynets redegørelse kan læses [her](#).

Færøske banker havde gode resultater i 2023

2023 var et godt år for de færøske banker, set ud fra deres bundlinjer. Landsbanken skriver den 29. november 2024, at det samlede overskud for de færøske banker før skat var 776 mio. kr., hvilket er højere end i de foregående år. Til sammenligning var overskuddet 308 mio. kr. i 2022 og 498 mio. kr. i 2021. Det er især forhøjede nettorentudgifter, der påvirker resultatet. I løbet 2023 steg rentemarginalen (forskellen på udlånsrenten og indlånsrenten) fra cirka 3,5 pct. til 4,5 pct.

Ud fra tal for første halvår 2024 peger alt på, at 2024 også bliver et godt år for bankerne.

Færøske MF'ere indgår aftale ifm. den danske finanslov for 2025

MF Anne Falkenberg, Sambandsflokkurin, har indgået aftale med finansminister Nicolai Wammen om en bevilling på i alt 34 mio. kr. til færøske formål over de kommende fire år ifm. finansloven for 2025. Bevillingen går bl.a. til forskellige projekter for Færøernes Politi, Færøernes Ret, filmpuljen Norddok III, redningsbåden Rescue Lív samt forskning i havstrømmene omkring Færøerne og i udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.

MF Sjúrdur Skaale, Javnaðarflokkurin, har tilsvarende indgået aftale om en bevilling på i alt 34 mio. kr. over de kommende fire år. Bevillingen går bl.a. til et muligt færøsk oceanarium, Færøernes Nationalmuseum, filmpuljen Norddok III og til museet Pakkhús 18 i Tvøroyri.

Sirið Stenberg ny vicelagkvinde

Nyvalgt forkvinde for Tjóðveldi og landsstyrekvinde for social- og kulturanliggender, Sirið Stenberg, er nu udnævnt som vicelagkvinde. Det sker i forlængelse af formandsskiftet i partiet, se orientering nr. 17/2024. Hun er den første kvinde, der officielt bærer titlen vicelagkvinde, selvom hun ikke er den første kvinde på posten. Annika Olsen (dengang medlem af Fólkaflokkurin) besad posten i årene 2011 til 2015, dog med titlen af vicelagmand. I 2023 ændrede Lagtinget Færøernes styrelsesordning således, at kvinder kan benytte titlen "lagkvinde" i stedet for "lagmand".

Færøske håndboldkvinder spiller uafgjort mod Kroatien under EM

Det færøske kvindelandshold i håndbold, som for første gang deltager i en slutrunde, har fået ét point under EM-slutrunden, da det den 1. december 2024 spillede uafgjort mod Kroatien med resultatet 17-17. I Færøernes kamp mod Schweiz den 29. november 2024 vandt Schweiz med 28-25. Færøerne og Danmark er i gruppe sammen og møder hinanden den 3. december 2024 i den sidste kamp i gruppen.